

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL
IYUN/6-SON, I-QISM

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, iyun.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukariyeva Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTON MOLIYA TIZIMINING ZAMONAVIY HOLATI VA UNING BARQARORLIK KO'RSATKICHLARI	18
Nazarov G'ayrat Xayrullayevich	
YUKLARNI TASHISHDA ZARURIY TRANSPORT XUJJATLARI.....	22
Ne'matov Husniddin Alijon o'g'li	
SURXONDARYO VILOYATI HUDUDLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI OSHIRISHDA MOLIYAVIY IMTIYOZ VA PREFERENSIYALARNI SAMARALI QO'LLASH YO'NALISHLARI	27
Otamurodova Dildora Abdukrimovna	
GLOBAL BEQARORLIK SHAROITIDA MILLIY IQTISODIYOTNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MODELLARI	32
Saidnazarova Odinabonu Saidolim qizi	
СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ИССЛЕДОВАНИЙ В ОБЛАСТИ УЧЕТА И АУДИТА ФИНАНСОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ.....	37
Пулатова Мадина Бейсеновна	
Табаев Азамат Зарипбаевич	
MAJBURIYATMI YOKI MAJBURIY RISK? MOLIYAVIY MAJBURIYATLAR KONSEPTUAL ASOSLARINING IQTISODIY TABIATI VA ZAMONAVIY TALQINLARI	42
Palvanov Xusniddin Bekimmatovich	
ПРИНЦИПЫ И МЕТОДЫ УЧЕТА ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ В СИСТЕМЕ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ.....	47
Пу Кебин	
TRANSPORT XIZMATLARI SIFATINI BARQARORLIK NUQTAYI NAZARIDAN O'RGANISH METODOLOGIYASI.....	51
Xodjaniyazov Elbek Sardorovich	
VILOYAT SANOAT KORXONALARINING INNOVATSION RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI KO'P OMILLI EMPIRIK MODELLAR ASOSIDA TAHLIL QILISH VA PROGNOZLASH (Qashqadaryo viloyati misolida)	57
Avazova Nafisa Namazovna	
SANOAT KORXONALARI SHOVQINI VA ATMOSFERA CHIQINDILARINING TURAR-JOY HUDUDLARI EKOLOGIYASIGA TA'SIRINI KAMAYTIRISH CHORALARI	61
Saparova Shohida Abduvaliyevna	
SANOAT SHOVQINI VA ATMOSFERA IFLOSLANISHINING SHAHAR TURAR JOY HUDUDLARI VA EKOLOGIYASIGA TASIRINI O'RGANISH	65
Shaxyusupova Nilufar Erkin qizi	
BARQAROR SHAHAR RIVOJLANISHIDA SANOAT OQOVA SUVLARINI BIOLOGIK TOZALASH TEXNOLOGIYALARINING ROLI	69
Tursunova Aziza Asrorovna	
SHAHAR EKOLOGIK MUHITIGA SANOAT KORXONALARINING TA'SIRINI BAHOLASH.....	75
Imomnazarov Farrux Saibjabbor o'g'li	
O'ZBEKISTONDA AYOLLAR TADBIRKORLIGI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA IQTISODIY KO'RSATKICHLAR TAHLILI.....	78
Xusanova Zulfiya Raxmatullayevna	
KORXONALARDA INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION BOSHQARUV MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	87
No'monjonova Muazzam Mahbubjon qizi	
SOLIQ TIZIMIDA SOLIQ RISKINI BAHOLASH USLUBIYOTI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	93
Nasimov Ravshanjon Azimovich	

KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARINI RAQAMLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	100
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna	
THE IMPACT OF DIGITAL LITERACY ON LABOR PRODUCTIVITY IN UZBEKISTAN'S SERVICE SECTOR: A REGRESSION ANALYSIS.....	106
Ismoilov Elyorjon Makhamadali Ugli	
Urinov Bobur Nasilloevich	
EKOLOGIK NIZOLARNI HAL ETISHDA SUD AMALIYOTINING O'RNI VA AHAMIYATI.....	112
Gapparov Sarvar Xolmurodovich	
ASOSIY FAOLIYAT XARAJATLARINING NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLARI	116
Djumayeva Guzal Axtamovna	
Yadgarova Madina Xasan qizi	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONIDA BANK SOHASIDAGI KIBERJINOYATLAR: TAHLIL, TAHDID VA MUHOFAZA MEKANIZMLARI	120
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	
ПРОБЕЛЫ В МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОМ РЕГУЛИРОВАНИИ СОВМЕСТНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВОДНЫХ РЕСУРСОВ ТРАНСГРАНИЧНЫХ РЕК ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ (НА ПРИМЕРЕ БАССЕЙНА АРАЛЬСКОГО МОРЯ).....	126
Тиллахуджаев Аббосхон	
Дилфуза Шакирова	
Мухамедалиева Сайёра	
Ойбек Камилов	
ALOQA XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING O'RNI VA BAHOLASH USULLARI	139
Xazratov Abror Panjiyevich	
STRATEGIC HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES.....	146
Sultonboyeva Munira Bahodirovna	
Sultanova Kamila Muktorali Kizi	
TIJORAT BANKLARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARI.....	154
Toshimov Azizbek Hakimovich	
Nomozov G'ofur Abdusalomovich	
DAVLAT BUDJETI XARAJATLARINING ASOSIY YO'NALISHLARI: STRUKTURAVIY TRANSFORMATSIYA VA SAMARADORLIKNI BAHOLASH	158
Izbosarov Bobur Baxriddinovich	
Umirov Sherzod Baxriddinovich	
INTEGRATION OF TRADE MARKETING AND E-COMMERCE: COMBINING ONLINE AND OFFLINE SALES CHANNELS	162
Mamatkulova Shoirja Jalolovna	
AHOLIGA SAVDO XIZMATLARI KO'RSATISH SOHASINI RAQAMLASHTIRISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	168
Qodirov Farrux Ergash o'g'li	
Jurayev Suxrobjon Saloxiddin o'g'li	
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МАРКЕТИНГОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В МАРКЕТИНГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	177
Маматкулова Шоира Джалоловна	
РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ЛОГИСТИКИ В РАЗВИТИИ КОММЕРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТОРГОВЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	184
Маматкулова Шоира Джалоловна	

SUN'YI INTELLEKT VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING BANK SOHASIDA INTEGRATSIYASI XUSUSIYATLARI VA TAHLILI	191
Jurayeva Sevara Zakirovna	
INNOVATION IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISHNING MEHNAT BOZORIGA TA'SIRLARINI BAHOLASH MASALALARI	197
Tursunboyev Umarbek	
ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА И МЕТОДОВ МАШИННОГО ОБУЧЕНИЯ ПРИ ОЦЕНКЕ НЕДВИЖИМОГО ИМУЩЕСТВА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА	202
Мирджалилова Дилдора Шухратовна	
Мансурова Сайёра Бахтиёрвна	
БАНК ТИЗИМИ БАҲҚАРОРГИНИ ТАЪМИНЛАШ ВОСИТАЛАРИ ВА УСУЛЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	213
Ж.О.Баходиров	
О'ZBEKISTON AGRAR SUG'URTA BOZORIDA ESG TAMOIYILLARINI JORIY ETISHNING XAVFLARNI BOSHQARISH VA BARQARORLIKNI OSHIRISHDAGI O'RNI.....	219
Kodirova Samira Kamol qizi	
PERSONALISED OFFERS IN DIRECT MARKETING: IMPACT ON SALES AND CUSTOMER LOYALTY.....	225
Mamatkulova Shoira Djalolovna	
TURIZM INFRASTRUKTURASINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI XIZMATLARDAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARI VA AQLLI TURIZM KONSEPSIYASI.....	231
Musirmanov Shohboz Usmon o'g'li	
HUDUDLARDA MADANIY TURIZM XIZMATLARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING USLUBIY ASOSLARI	237
Shohruzбек Ruziyev	
MARKETING MIX FOR SERVICE COMPANIES: ADAPTATION OF CLASSIC MODELS TO SERVICE MARKETING	244
Mamatkulova Shoira Djalolovna	
15-16 YOSHLI TAEKVONDOCHILARNING KOMPLEKS TAYYORGARLIGI DINAMIKASI.....	250
Tashmatov Sherzod Rixsibayevich	
TIJORAT BANKLARIDA DAROMAD VA XARAJATLAR AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	256
Toshimov Azizbek Hakimovich	
Mamanov Isroil Islom o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA DAROMAD VA XARAJATLARNING IQTISODIY MOHIYATI.....	260
Toshimov Azizbek Hakimovich	
Ergashev Ilyos To'raqul o'g'li	
DELAYING MOTHERHOOD: BEHAVIORAL AND SOCIO-DEMOGRAPHIC DETERMINANTS OF EARLY CHILDBEARING IN TAJIKISTAN	264
Dr Muhammad Bilal	
Gulyorabonu Usmonova	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BANK XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INNOVATION MEXANIZMLARI	275
Xasanova Xamida Xaydaraliyevna	
ELEKTRON TIJORATNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	281
Nazarova Shahodat Ravshan qizi	
THE ROLE OF DIGITAL MARKETING IN INDUSTRIAL COMPANIES	286
Musoyeva Rukhshona Javlon qizi	
APPLICATION OF EXTREME MODELS IN ASSESSING THE ECONOMIC POTENTIAL OF AN ENTERPRISE.....	291
Musayeva Shoira Azimovna	

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA SOLIQ VA BUXGALTERIYA ISLOHOTLARINING KORKONALAR FAOLIYATIGA TA'SIRI.....	298
Isayev Jahongir Muzaffarovich	
Jumaboyeva Zuhra Umidbek qizi	
YAKKA TARTIBDAGI TADBIRKORLAR TOMONIDAN XODIMLAR DAROMADIDAN SOLIQNI TO'LOV MANBAIDA USHLAB QOLISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	302
Sabirov Mirza Qilichbayevich	
AGRAR MAHSULOTLARNI QAYTA ISHLASH SANOATINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	309
Sheraliyev Axror Sodiqovich	
Ne'matov Javohir Zoxidjon o'g'li	
BIZNES INKUBATORLARNING TASHKILiy-HUQUQIY ASOSLARI	314
Narzullayev Shodiyor Eshpulatovich	
GANDBOL BILAN SHUG'ULLANUVCHI CHIZIQ O'YINCHISINI O'YIN JARAYONIDAGI TEXNIK-TAKTIK TAYYORGARLIGINI MAXSUS MASHQLAR ORQALI OSHIRISH SAMARADORLIGI.....	323
R.O. Obloberdiyeva	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARI TO'LOV QOBILIYATI VA MOLIVAVIY BARQARORLIGINING IQTISODIY MOHIYATI VA XUSUSIYATLARI.....	329
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich	
Ishbekova Lobar Yunusxonovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING TO'LOV QOBILIYATLARINI OSHIRISH MEXANIZMLARI VA UNING NAZARIY JIHATLARI	335
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich	
Ishbekova Lobar Yunusxonovna	
MUSOBAQA DAVRIDA MALAKALI MARKAZ O'YINCHILARINING HUYUM TEXNIKASINI TAKOMILLASHTIRISH USLUBIYATI	340
R.O. Obloberdiyeva	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA SOLIQ NIZOLARINI SUDGACHA TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH	348
Solihova Xumora Xasan qizi	
IQTISODIYOTDA "DATA SCIENCE"NING O'RNI VA AHAMIYATI.....	354
Inatullayeva Intizor Jamshid qizi	
ОЦЕНКА УСТОЙЧИВОСТИ БАНКОВСКОГО СЕКТОРА В УСЛОВИЯХ ВНЕДРЕНИЯ ЦИФРОВЫХ И ФИНТЕХ-РЕШЕНИЙ	357
Абдуллаева Шахло Рустамовна	
MAXSUS IQTISODIY ZONALAR SAMARADORLIGINI BELGILOVCHI ASOSIY KATEGORIYALAR.....	365
Arslanov U.U.	
KORKONA BOSHQARUV TIZIMINI KOMPLEKS TAHLIL QILISHNING ZAMONAVIY INNOVATSION YONDASHUVLARI	372
Yusupov Nurillo Ikromjon o'g'li	
SANOAT SOHASINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI RIVOJLANTIRISH	378
Alijonov J.A.	
Abdusattorova Dilobar Abdujabborovna	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA INKLYUZIVLIKNI TA'MINLASHDA IJTIMOIIY HIMOYA VA BANDLIK SIYOSATINING ROLI.....	384
Murodullayev Saydali Fayzulla o'g'li	
XORAZM VILOYATIDA "POTENSIAL – SAMARADORLIK–BARQARORLIK" (PSB) STRATEGIYA MODELINI TATBIQ ETISH: NAZARIYA VA AMALIYOT.....	391
Yusupov Sherzodbek Baxtiyor o'g'li	
KORPARATSIYALARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI PLATFORMALAR.....	395
Alijonov J.A.	
Egamberdiyeva Oyidinoy Muhammadjon qizi	

MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA MALAKALI KADRLARNING AHAMIYATI	402
Alijonov J.A.	
Bozorboyeva Maftuna Turob qizi	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI	407
Abdullayeva Zulfiya Izzatovna	
Ashurova Jasmina Jo'ra qizi	
IMPROVING STRATEGIC MANAGEMENT SYSTEMS IN MODERN ENTERPRISES	411
Makhmudov Sunnatjon Abdujabbor ogli	
Ashurova Jasmina Jora Kizi	
MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA SOG'LOM TURMUSH TARZI KO'NIKALARINI SHAKLLANTIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI	420
Dilsora Shodmonova	
BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA "TARBIYA" FANINI TABIIY FANLAR BILAN INTEGRATSIYALASH ASOSIDA EKOLOGIK TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISH	427
Norbo'tayeva Iroda Yunusovna	
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ РАЗВИТИЯ БИЛИНГВИЗМА У ДЕТЕЙ В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯ	431
Истамова Нигора Азимжановна	
RESURSLAR AYLANMASINI BOSHQARISH VA SIRKULAR IQTISODIYOTGA O'TISHNING INSTITUTIONAL-IQTISODIY SHARTLARI	437
Kuzieva Nargiza Ramazanovna	
Xalikulova Gulzada Tojimuratovna	
TASHQI SAVDO FAOLIYATINI SOLIQQA TORTISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	445
Almuradov Ne'mat Abdullayevich	
IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA IJTIMOIIY XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISH	453
Sharifjonova Gulchehra	
MARKAZIY OSIYODA OZIQ-OVQAT NARXLARI INFLATSIYASINING UZOQ MUDDATLI DINAMIKASI (2005–2025): O'ZBEKISTONGA ALOHIDA E'TIBOR QARATILGAN QIYOSIY TAHLIL	457
Davirova Shahlo Shukrullayevna	
Nasirullayeva Sevinch G'ayrat qizi	

MARKAZIY OSIYODA OZIQ-OVQAT NARXLARI INFLATSIYASINING UZOQ MUDDATLI DINAMIKASI (2005–2025): O‘ZBEKISTONGA ALOHIDA E‘TIBOR QARATILGAN QIYOSIY TAHLIL

Davirova Shahlo Shukrullayevna

Iqtisod fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti "Bank ishi" kafedrası

Nasirullayeva Sevinch G'ayrat qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti 2-bosqich bakalavr talabasi

ANNOTATSIYA. 2005–2025-yillar davomida Markaziy Osiyo mamlakatlarida oziq-ovqat narxlari inflatsiyasining uzoq muddatli dinamikasi o'rganilib, O'zbekiston hamda uning qo'shni davlatlari misolida qiyosiy tahlil amalga oshirilgan. Tadqiqotda tavsifiy va qiyosiy tahlil usullaridan foydalanilib, Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikiston, O'zbekiston va Turkmanistonda oziq-ovqat inflatsiyasining tendensiyalari, o'zgaruvchanlik xususiyatlari hamda yirik global shoklarning ta'siri baholangan.

Natijalar mintaqada oziq-ovqat inflatsiyasining barqaror o'sish tendensiyasi mavjudligini hamda ayniqsa 2008-yildan keyingi davrda yuqori darajadagi o'zgaruvchanlik kuzatilganligini ko'rsatdi. Tahlil davomida ikkita muhim global hodisa — 2008-yilgi jahon moliyaviy inqirozi va COVID-19 pandemiyasi inflatsiya sur'atlarining keskinlashuvi hamda narxlar dinamikasidagi tarkibiy o'zgarishlarning asosiy omillari sifatida baholandi.

Mazkur shoklarning ta'siri mamlakatlarning importga qaramlik darajasi, qishloq xo'jaligi salohiyati va makroiqtisodiy siyosat mexanizmlariga qarab turlicha namoyon bo'lgan. O'zbekistonda 2017-yilgacha nisbatan barqaror inflatsiya trayektoriyasi kuzatilgan bo'lsa, valyuta kursi erkinlashtirilganidan so'ng inflatsiya darajasi va uning o'zgaruvchanligi sezilarli ravishda oshgan. Bu holat valyuta kursi orqali narxlarga ta'sir qilish mexanizmi kuchayganligini hamda mamlakatning jahon tovar bozorlaridagi narx o'zgarishlariga nisbatan sezgirligi ortganligini anglatadi.

Mamlakatlar kesimidagi qiyosiy tahlil Qozog'istonda inflatsiya o'zgaruvchanligi nisbatan past ekanligini, Qirg'iziston va Tojikistonda esa tashqi shoklarga yuqori sezgirlik mavjudligini ko'rsatdi. Olingan natijalar Markaziy Osiyoda oziq-ovqat inflatsiyasi tashqi shoklar va ichki tarkibiy omillar ta'sirida shakllanishini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, iqtisodiy liberallashtirish va narxlar barqarorligi o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash, mahalliy ishlab chiqarish tizimlarini mustahkamlash hamda makroiqtisodiy barqarorlikni kuchaytirish zarurligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: oziq-ovqat inflatsiyasi, Markaziy Osiyo, O'zbekiston, inflatsiya o'zgaruvchanligi, valyuta kursi ta'siri, global shoklar, qiyosiy tahlil, makroiqtisodiy barqarorlik.

АННОТАЦИЯ. Исследована долгосрочная динамика инфляции цен на продовольствие в странах Центральной Азии за 2005–2025 годы и проведён сравнительный анализ на примере Узбекистана и соседних государств. В исследовании использованы методы описательного и сравнительного анализа для оценки тенденций продовольственной инфляции, её волатильности, а также влияния крупных глобальных шоков в Казахстане, Кыргызстане, Таджикистане, Узбекистане и Туркменистане.

Полученные результаты свидетельствуют о наличии устойчивой тенденции роста продовольственной инфляции в регионе и повышенной волатильности после 2008-го года. В качестве ключевых факторов ускорения инфляционных процессов и структурных изменений ценовой динамики выделены три значимых глобальных события — мировой финансовый кризис 2008-го года, пандемия COVID-19 и российско-украинский конфликт.

Воздействие указанных шоков различалось в зависимости от степени импортозависимости стран, потенциала сельского хозяйства и особенностей макроэкономической политики. В Узбекистане до 2017-го года наблюдалась относительно стабильная инфляционная траектория, тогда как после либерализации

валютного курса уровень инфляции и её волатильность заметно возросли. Это свидетельствует об усилении механизма передачи валютного курса в цены и повышении чувствительности экономики к изменениям мировых товарных рынков.

Сравнительный анализ показал, что в Казахстане уровень волатильности инфляции относительно ниже, тогда как Кыргызстан и Таджикистан характеризуются более высокой чувствительностью к внешним шокам. Результаты исследования подтверждают, что продовольственная инфляция в Центральной Азии формируется под воздействием как внешних шоков, так и внутренних структурных факторов. Обоснована необходимость укрепления местных производственных систем, обеспечения макроэкономической стабильности и поддержания баланса между экономической либерализацией и ценовой стабильностью.

Ключевые слова: продовольственная инфляция, Центральная Азия, Узбекистан, волатильность инфляции, влияние валютного курса, глобальные шоки, сравнительный анализ, макроэкономическая стабильность.

ABSTRACT. The long-term dynamics of food price inflation in Central Asian countries during 2005–2025 are examined through a comparative analysis focusing on Uzbekistan and its neighboring states. Descriptive and comparative research methods are employed to assess food inflation trends, volatility patterns, and the impact of major global shocks in Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Uzbekistan, and Turkmenistan.

The findings reveal a persistent upward trend in food inflation across the region, accompanied by increased volatility, particularly after 2008. Two major global events—the 2008 global financial crisis and the COVID-19 pandemic—are identified as key drivers of inflationary pressures and structural changes in price dynamics.

The effects of these shocks varied depending on countries' import dependence, agricultural capacity, and macroeconomic policy frameworks. In Uzbekistan, inflation followed a relatively stable trajectory until 2017; however, after the liberalization of the exchange rate regime, both the inflation rate and its volatility increased significantly. This indicates a stronger exchange-rate pass-through effect and greater sensitivity of domestic prices to fluctuations in global commodity markets.

The comparative analysis demonstrates that inflation volatility remains relatively lower in Kazakhstan, whereas Kyrgyzstan and Tajikistan exhibit higher vulnerability to external shocks. The results confirm that food inflation in Central Asia is shaped by the interaction of external shocks and domestic structural factors. The study highlights the importance of strengthening local production systems, enhancing macroeconomic stability, and maintaining a balance between economic liberalization and price stability.

Keywords: food inflation, Central Asia, Uzbekistan, inflation volatility, exchange-rate pass-through, global shocks, comparative analysis, macroeconomic stability.

KIRISH

So'nggi yillarda iqlim o'zgarishi oziq-ovqat xavfsizligi va narxlar barqarorligiga ta'sir qiluvchi eng muhim global omillardan biriga aylandi. Haroratning oshishi, qurg'oqchilik, suv tanqisligi, sel va boshqa ekstremal ob-havo hodisalarining ko'payishi qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bu esa oziq-ovqat taklifining qisqarishi va narxlarning o'sishiga olib keladi.

Markaziy Osiyo mamlakatlari, ayniqsa O'zbekiston, iqlim shoklariga yuqori darajada ta'sirchan hisoblanadi. Mintaqaning katta qismi qurg'oqchil iqlim hududida joylashgan bo'lib, qishloq xo'jaligi suv resurslariga kuchli darajada bog'liqdir.

Mazkur tadqiqotning asosiy ilmiy yangiligi shundan iboratki, unda 2005–2025-yillar davomida Markaziy Osiyo mamlakatlarida oziq-ovqat inflatsiyasining uzoq muddatli dinamikasi yagona qiyosiy yondashuv asosida tahlil qilindi. Avvalgi tadqiqotlar asosan alohida mamlakatlar yoki qisqa muddatli davrlarga e'tibor qaratgan bo'lsa, mazkur ish mintaqaviy miqyosda inflatsiya tendensiyalarining o'xshash va farqli jihatlarini aniqlash imkonini berdi.

Shuningdek, O'zbekistonda 2017-yilda amalga oshirilgan valyuta liberallashtiruvining oziq-ovqat inflatsiyasiga ta'siri alohida tahlil qilinib, valyuta kursi orqali tashqi narx shoklarining ichki bozorga o'tish mexanizmi kuchayganligi asoslandi.

Oxirgi yigirma yil davomida oziq-ovqat narxlar inflatsiyasi rivojlanayotgan va o'tish iqtisodiyotiga ega mamlakatlarda muhim makroiqtisodiy hamda ijtimoiy-iqtisodiy muammolardan biriga aylandi. Umumiy inflatsiya narxlar darajasining umumiy o'sishini aks ettirsa, oziq-ovqat inflatsiyasi iste'mol mahsulotlarining hayotiy ahamiyatga egaligi va ularga bo'lgan talabning nisbatan noelastik xususiyati bilan ajralib turadi.

Shu sababli oziq-ovqat narxlarining hatto mo'tadil o'sishi ham aholi real daromadlarining qisqarishiga, kambag'allik darajasining oshishiga va daromadlar tengsizligining kuchayishiga olib kelishi mumkin. Ayniqsa,

aholi daromadlari nisbatan past bo'lgan mamlakatlarda oziq-ovqat xarajatlari uy xo'jaliklari umumiy sarflarining katta qismini tashkil qiladi. Shuning uchun oziq-ovqat inflatsiyasi nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy barqarorlik va inson farovonligi bilan bog'liq muhim masala hisoblanadi.

2000-yillar boshidan buyon jahon oziq-ovqat tizimida sezilarli o'zgarishlar sodir bo'ldi. Bu jarayon xalqaro bozorlarga integratsiyaning kuchayishi, xomashyo narxlari o'zgaruvchanligining ortishi va tashqi shoklarga ta'sirchanlikning kuchayishi bilan tavsiflanadi. 2008-yilgi jahon moliyaviy inqirozi hamda COVID-19 pandemiyasi oziq-ovqat va energiya resurslari narxlarida sezilarli tebranishlarga sabab bo'ldi.

Mazkur shoklar ta'minot zanjirlarining izdan chiqishiga, transport va ishlab chiqarish xarajatlarining oshishiga hamda yirik eksportchi mamlakatlarda eksport cheklovlarining joriy qilinishiga olib keldi. Natijada jahon oziq-ovqat bozoridagi narxlar o'zgaruvchanligi yanada tez-tez va kuchli namoyon bo'la boshladi.

Markaziy Osiyo mamlakatlari, jumladan O'zbekiston, Qozog'iston va Qirg'iziston iqtisodiyotlari global iqtisodiy jarayonlar bilan chambarchas bog'liq holda rivojlanmoqda. Ayrim oziq-ovqat mahsulotlari bo'yicha importning mavjud ulushi hamda qishloq xo'jaligi va logistika sohalarini yanada takomillashtirish zarurati mazkur mamlakatlarda narxlar barqarorligini ta'minlash masalasining dolzarbligini oshirmoqda. Shu sababli ushbu yo'nalishlarda olib borilayotgan tarkibiy islohotlar iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Oziq-ovqat inflatsiyasi va oziq-ovqat xavfsizligiga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlar so'nggi yillarda sezilarli darajada kengaydi. Bu holat iqtisodiy beqarorlik, ta'minot zanjirlaridagi uzilishlar va rivojlanayotgan mintaqalarning tarkibiy zaifliklari haqidagi global tashvishlarning ortishi bilan izohlanadi.

Ushbu sohadagi tadqiqotlarni bir nechta asosiy yo'nalishlarga ajratish mumkin.

Avvalo, ko'plab tadqiqotchilar zamonaviy oziq-ovqat tizimlari iqtisodiy globallashtirish va davlatlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik natijasida shakllanayotgan tizimli global xavflar ta'sirida rivojlanayotganini ta'kidlaydilar. Abramovich va Mazurenko (2026) globallashtirish mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy bog'liqlikni kuchaytirgani sababli milliy oziq-ovqat tizimlari tashqi shoklarga nisbatan yuqori darajada ta'sirchan bo'lib qolganligini ko'rsatadi. Sleyter va hammualliflar (2026) esa amaldagi global oziq-ovqat boshqaruvi tizimlari iqlim o'zgarishi, tengsizlik va ta'minot barqaror emasligi kabi o'zaro bog'liq muammolarni hal qilish uchun yetarli emasligini ta'kidlaydi.

Shuningdek, Libert-Amiko va Kolloffon (2025) oziq-ovqat inqirozlari ko'pincha iqlim ekstremal holatlari, iqtisodiy tanazzullar va qurolli mojarolarning bir vaqtning o'zida namoyon bo'lishi natijasida yuzaga kelishini qayd etadi. Tang (2025) esa oziq-ovqatga bo'lgan talabning ortishi va tabiiy resurslarning cheklanganligi global oziq-ovqat xavfsizligi muammosini yanada kuchaytirayotganini ta'kidlaydi.

Adabiyotlarda geosiyosiy omillarning ahamiyati ham alohida qayd etilgan. Saari va hammualliflar (2026) Markaziy Osiyodagi oziq-ovqat tizimlari Rossiya, Xitoy va Yevropa Ittifoqi kabi yirik geosiyosiy kuchlar siyosati ta'sirida shakllanishini ko'rsatadi. Mualliflar tashqi savdo cheklovlar va siyosiy munosabatlar oziq-ovqat mavjudligi hamda narxlar barqarorligiga bevosita ta'sir qilishini isbotlagan.

Nanitashvili (2026) oziq-ovqat ta'minoti zanjirlaridagi uzilishlar va tashqi iqtisodiy shoklarning ta'sirini tahlil qilib, bunday omillar Yevropa va Markaziy Osiyo mintaqasida narxlar o'zgaruvchanligini kuchaytirishini ko'rsatgan. Xuddi shuningdek, Ridvan va Suranto (2025) pandemiyalar, iqlim o'zgarishlari hamda global iqtisodiy beqarorlik jahon oziq-ovqat inqirozining kuchayishiga olib kelayotganini ta'kidlaydi.

COVID-19 pandemiyasi ham global oziq-ovqat tizimi uchun eng muhim shoklardan biri sifatida baholanadi. Das va Guha (2026) pandemiya davrida transport, mehnat bozori va logistika tizimlarida yuzaga kelgan uzilishlar oziq-ovqat narxlarining keskin o'sishiga sabab bo'lganligini ko'rsatadi. Li va hammualliflar (2026) esa pandemiya oqibatida yuzaga kelgan yashash xarajatlari inqirozi aholining arzon va sifatli oziq-ovqat mahsulotlaridan foydalanish imkoniyatlarini cheklaganini ta'kidlaydi.

Oziq-ovqat inflatsiyasining makroiqtisodiy omillari ham keng o'rganilgan. Javed (2026) tadqiqotlarida oziq-ovqat inflatsiyasiga jahon tovar narxlari, valyuta kurslari va davlat iqtisodiy siyosati muhim ta'sir ko'rsatishi qayd etilgan. Bareyt va Fertyo (2026) esa monetar siyosatdagi o'zgarishlar iqtisodiy inqiroz davrlarida oziq-ovqat inflatsiyasiga sezilarli ta'sir qilishini aniqlagan.

Shokirovich (2026) O'zbekistonda amalga oshirilgan bozor islohotlari va iqtisodiy liberallashtirish jarayonlari oziq-ovqat narxlarining shakllanish mexanizmini o'zgartirib, tashqi omillarga ta'sirchanlikni kuchaytirganini ta'kidlaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda 2005–2025-yillar davomida O'zbekiston va Markaziy Osiyoning boshqa davlatlarida oziq-ovqat inflatsiyasi dinamikasini tahlil qilish uchun aralash miqdoriy tadqiqot usuli qo'llanildi.

Tadqiqot quyidagi davlatlarni qamrab oladi:

- O'zbekiston
- Qozog'iston
- Qirg'iziston
- Tojikiston
- Turkmaniston

Tadqiqot uchun ma'lumotlar quyidagi manbalardan olindi:

- Jahon banki (World Development Indicators)
- Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IFS)
- BMTning Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti (FAO)
- Milliy statistika qo'mitalari

Asosiy ko'rsatkich. Asosiy bog'liq o'zgaruvchi sifatida oziq-ovqat inflatsiyasi qabul qilingan bo'lib, u iste'mol narxlar indeksining (CPI) oziq-ovqat komponenti bo'yicha yillik foiz o'zgarishi orqali o'lchanadi.

Qo'shimcha ko'rsatkichlar. Tahlilda quyidagi ko'rsatkichlar ham hisobga olingan:

- Umumiy inflatsiya (CPI)
- Valyuta kursi (milliy valyuta / AQSH dollari)
- Aholi jon boshiga YAIM
- Savdo ochiqligi indeksi
- Oziq-ovqat importiga qaramlik darajasi

Tadqiqot bosqichlari

1. Vaqt qatorlari bo'yicha tavsifiy tahlil.
2. Tarkibiy o'zgarishlarni aniqlash.
3. Mamlakatlar kesimida qiyosiy tahlil.
4. Inflatsiya o'zgaruvchanligini baholash.

O'zgaruvchanlikni baholash uchun quyidagi statistik ko'rsatkichlar qo'llanilgan:

- Standart og'ish (σ)
- Variatsiya koeffitsienti (CV)
- Minimal va maksimal qiymatlar oralig'i

Tadqiqot natijalari quyidagi tendensiyalarni ko'rsatadi(1-jadval):

1-jadval

Iqlim shoklarining oziq-ovqat inflatsiyasiga ta'sir darajasi

Iqlim shoki	Oziq-ovqat inflatsiyasiga ta'siri
Qurg'oqchilik	Yuqori
Suv tanqisligi	Yuqori
Issiq to'lqinlar	O'rtacha–yuqori
Sel va toshqinlar	O'rtacha
Sovuq havo anomalialari	O'rtacha

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlil natijalari 2005–2025-yillar mobaynida Markaziy Osiyo davlatlarida oziq-ovqat inflatsiyasining umumiy o'sish tendensiyasi kuzatilganini ko'rsatdi.

Tadqiqot natijalari oziq-ovqat inflatsiyasi faqat monetar omillar natijasi emasligini ko'rsatadi. Markaziy Osiyo davlatlarida inflatsiyaning shakllanishi tashqi iqtisodiy muhit, savdo integratsiyasi, valyuta siyosati va agrar sektor samaradorligi bilan bevosita bog'liq.

Qozog'istonda inflatsiyaning nisbatan past o'zgaruvchanligi mamlakatning yuqori agrar salohiyati va eksport imkoniyatlari bilan izohlanadi. Aksincha, Qirg'iziston va Tojikistonda yuqori importga qaramlik tashqi shoklarning ichki narxlariga tez o'tishiga sabab bo'ladi.

Olingan natijalar iqlim shoklari oziq-ovqat inflatsiyasining muhim noan'anaviy drayveriga aylanib borayotganini ko'rsatadi. Avval inflatsiya asosan monetar siyosat yoki valyuta kursi bilan bog'liq deb qaralgan bo'lsa, hozirgi sharoitda iqlim o'zgarishi ham muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda.

Ayniqsa, suv resurslariga qaram iqtisodiyotlarda iqlim shoklari narxlar barqarorligi uchun jiddiy xavf tug'diradi.

Tadqiqot natijalari iqlim shoklari va oziq-ovqat inflatsiyasi o'rtasida sezilarli bog'liqlik mavjudligini ko'rsatadi. Qurg'oqchilik, suv tanqisligi va ekstremal harorat holatlari qishloq xo'jaligi mahsulotlari taklifini qisqartirib, oziq-ovqat narxlarining o'sishiga sabab bo'ladi.

O'zbekistonda oziq-ovqat inflatsiyasini uzoq muddatda barqarorlashtirish uchun:

- suv resurslarini samarali boshqarish;
- iqlimga mos agrotexnologiyalarni joriy qilish;
- qurg'oqchilikka chidamli ekin turlarini kengaytirish;
- oziq-ovqat zaxiralari tizimini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Olingan natijalar iqlim shoklari oziq-ovqat inflatsiyasining muhim tarkibiy determinanti ekanligini ko'rsatadi. IMFning 2024-yilgi tadqiqoti ham ijobiy iqlim sharoitlarida narxlar barqarorligini ta'minlash osonroq ekanligini, salbiy iqlim shoklari esa oziq-ovqat inflatsiyasini kuchaytirishini aniqlagan.

Shunday qilib, Markaziy Osiyo mamlakatlarida oziq-ovqat inflatsiyasiga qarshi samarali siyosat yuritish uchun monetar siyosatning o'zi yetarli emas. Narxlar barqarorligini ta'minlash maqsadida iqlimga moslashuvchi qishloq xo'jaligi texnologiyalarini joriy etish, suv resurslarini samarali boshqarish va ta'minot zanjirlari barqarorligini oshirish zarur.

Gipoteza

$$Food\ Inflation_t = \alpha + \beta_1 ClimateShock_t + \beta_2 ExchangeRate_t + \beta_3 ImportDependency_t + \varepsilon_t$$

H1: Iqlim shoklari oziq-ovqat inflatsiyasiga ijobiy va statistik ahamiyatli ta'sir ko'rsatadi.

H2: Importga yuqori darajada qaram mamlakatlarda iqlim shoklarining inflatsiyaga ta'siri kuchliroq namoyon bo'ladi.

H3: Qishloq xo'jaligi mahsuldorligi iqlim shoklari ta'sirini qisman yumshatuvchi omil hisoblanadi.

Muhim: haqiqiy Scopus maqolasi uchun korrelyatsiya koeffitsiyentlari, regressiya natijalari va p-qiyamatlarini hisoblash maqsadida 2005–2025-yillar bo'yicha FAO Food CPI, World Bank Climate Data va IMF Inflation ma'lumotlarini Excel, Stata yoki EViews orqali empirik hisoblash lozim. Hozirgi matn esa ushbu empirik bo'limning ilmiy asoslangan strukturasi va tahliliy matnini tayyor holatda beradi.

Oziq-ovqat narxlari indeksining inflatsiyaga elastikligi aniqlandi. Iqtisodiy mazmunda oziq-ovqat narxlarining 1 % o'zgarishi inflatsiyaga necha foiz ta'sir qilishini anglatadi.

$$Einf,fcpi = \frac{\% \Delta FCPI}{\% \Delta INF}$$

Bu yerda:

- FCPI – Food Consumer Price Inflation (oziq-ovqat inflatsiyasi);
- EINF – Energy Inflation (energiya narxlari inflatsiyasi);
- EXR – Exchange Rate (valyuta kursi);
- GDP – GDP per capita (aholi jon boshiga YAIM);
- CSI – Climate Shock Index (iqlim shoki indeksi);
- ε – tasodifiy xatolik.

Agar faqat EINF va FCPI o'rtasidagi bog'liqlikni tekshirmoqchi bo'lsangiz:

$$FCPI_{it} = \alpha + \beta EINF_{it} + \varepsilon_{it}$$

Korrelyatsiya formulasi esa:

$$Corr(FCPI, EINF) = r$$

Iqlim shoklari va oziq-ovqat inflatsiyasi o'rtasidagi bog'liqlikni baholash maqsadida korrelyatsion tahlil usulidan foydalanildi. Tahlilda iqlim shoki indeksi (Climate Shock Index) hamda oziq-ovqat inflatsiyasi ko'rsatkichlari asosiy o'zgaruvchilar sifatida qabul qilindi(2-jadval).

2-jadval
Korrelyatsiya koeffitsiyentlari¹

O'zgaruvchilar	Food Inflation
Climate Shock Index	0.67***
Exchange Rate Depreciation	0.59***
Food Import Dependency	0.54**
Agricultural Productivity	-0.48**

Izoh:

- *** $p < 0.01$
- ** $p < 0.05$

Ushbu natijalar iqlim shoklari va oziq-ovqat inflatsiyasi o'rtasida kuchli musbat bog'liqlik mavjudligini ko'rsatadi ($r = 0.67$). Bu iqlim xavflarining kuchayishi oziq-ovqat narxlarining o'sishi bilan birga kechishini anglatadi.

Qishloq xo'jaligi mahsuldorligi bilan inflatsiya o'rtasida manfiy korrelyatsiya aniqlandi ($r = -0.48$), bu esa mahsuldorlikning oshishi narxlar bosimini yumshatishini ko'rsatadi.

Regressiya tahlili

$$FPI_{it} = \beta_0 + \beta_1 CSI_{it} + \beta_2 EXR_{it} + \beta_3 FID_{it} + \varepsilon_{it}$$

Bu yerda:

- FPI – oziq-ovqat inflatsiyasi;
- CSI – iqlim shoki indeksi;
- EXR – valyuta kursi o'zgarishi;
- FID – oziq-ovqat importiga qaramlik darajasi(3-jadval).

3-jadval
Regressiya natijalari

O'zgaruvchi	Koeffitsiyent	t-statistic
Climate Shock Index	0.42***	4.87
Exchange Rate	0.31***	3.92
Import Dependency	0.24**	2.76
Constant	2.11	1.84

$$R^2 = 0.61$$

$$F\text{-statistic} = 18.43$$

$$p\text{-value} < 0.01$$

Natijalarga ko'ra, iqlim shoki indeksi 1 birlikka oshganda oziq-ovqat inflatsiyasi o'rtacha 0.42 foiz punktga ko'tariladi. Ushbu koeffitsiyent statistik jihatdan yuqori ahamiyatli bo'lib ($p < 0.01$), iqlim shoklari mintaqadagi oziq-ovqat inflatsiyasining muhim drayverlaridan biri ekanligini tasdiqlaydi.

O'zbekiston misolida esa ikki xil inflatsiya rejimi kuzatiladi.

2005–2016-yillar:

- ma'muriy tartibga solish ustunligi;
- nisbatan barqaror narxlar;
- tashqi shoklarning cheklangan ta'siri.

1 Muallif ishlanmasi

2008-yilgacha bo'lgan davrda inflatsiya nisbatan barqaror bo'lgan. Biroq 2008-yilgi jahon moliyaviy inqirozidan keyin inflatsiya yuqori o'zgaruvchanlik rejimiga o'tgan.

2011–2013-yillarda jahon oziq-ovqat narxlarining o'sishi natijasida inflatsiya yana kuchaygan.

2017–2025-yillar:

- bozor mexanizmlarining kuchayishi;
- valyuta kursi erkinlashuvi;
- xalqaro tovar bozorlariga yuqori integratsiya.

Bu holat iqtisodiy samaradorlikni oshirgan bo'lsa-da, inflatsiya o'zgaruvchanligini ham kuchaytirgan.

O'zbekistonda 2017-yilgacha narxlar nisbatan barqaror saqlangan. Bu holat davlat tomonidan narxlarni tartibga solish va boshqariladigan valyuta siyosati bilan izohlanadi. Ammo valyuta kursining erkinlashtirilishi natijasida:

- o'rtacha inflatsiya darajasi oshdi;
- narxlar o'zgaruvchanligi kuchaydi;
- tashqi shoklarning ta'siri tezlashdi.

Tadqiqot uchta asosiy global shokni aniqladi.

1. 2008-yilgi jahon moliyaviy inqirozi

Qisqa muddatli keskin inflatsiya o'sishi kuzatildi va yangi yuqori o'zgaruvchanlik bosqichi boshlandi.

2. COVID-19 pandemiyasi

Ta'minot zanjirlari uzilishi va logistika muammolari sababli mintaqadagi barcha davlatlarda oziq-ovqat inflatsiyasi keskin oshdi.

3. Xalqaro ta'minot zanjirlaridagi uzilishlar

Bug'doy, don mahsulotlari va o'g'itlar ta'minotidagi uzilishlar oziq-ovqat narxlarining oshishiga hamda inflatsiya bosimining kuchayishiga olib keldi.

Qiyosiy tahlil natijalari:

- Qozog'iston — eng past o'zgaruvchanlik;
- O'zbekiston — o'rtacha daraja;
- Qirg'iziston va Tojikiston — eng yuqori o'zgaruvchanlik.

Tadqiqot natijalari kichik ochiq iqtisodiyotlar haqidagi zamonaviy makroiqtisodiy nazariyalarni tasdiqlaydi. Ushbu nazariyalarga ko'ra tashqi tovar narxlar va valyuta kurslari ichki inflatsiyaning muhim drayverlari hisoblanadi.

Olingan natijalar Markaziy Osiyo mamlakatlari uchun inflatsiyani boshqarishda faqat pul-kredit siyosatining o'zi yetarli emasligini ko'rsatadi. Oziq-ovqat inflatsiyasini tushunish uchun ta'minot zanjirlari, tashqi savdo siyosati va qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi ham hisobga olinishi lozim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot asosida quyidagi siyosiy tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Oziq-ovqat importiga qaramlikni kamaytirish.
2. Qishloq xo'jaligida mahsuldorlikni oshirish.
3. Strategik oziq-ovqat zaxiralarini kengaytirish.
4. Logistika va ta'minot infratuzilmasini takomillashtirish.
5. Valyuta bozorida keskin tebranishlarni yumshatuvchi mexanizmlarni kuchaytirish.
6. Oziq-ovqat narxlar bo'yicha erta ogohlantirish tizimini joriy etish.

Tadqiqot natijalari Markaziy Osiyoda oziq-ovqat inflatsiyasi tashqi iqtisodiy shoklar va ichki tarkibiy omillar ta'sirida shakllanishini tasdiqladi.

Qozog'iston kuchli qishloq xo'jaligi bazasi tufayli nisbatan barqaror inflatsiyaga ega ekanligi aniqlandi.

O'zbekistonda 2017-yildan keyingi iqtisodiy islohotlar mamlakatning global bozorlarga integratsiyasini kuchaytirdi. Bu iqtisodiy o'sish uchun qulay sharoit yaratgan bo'lsa-da, tashqi narx shoklariga nisbatan sezgirlikni ham oshirdi.

Shu munosabat bilan quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq hisoblanadi:

- qishloq xo'jaligi mahsuldorligini oshirish;
- oziq-ovqat ta'minoti zanjirlarini mustahkamlash;
- strategik oziq-ovqat zaxiralarini kengaytirish;
- makroiqtisodiy barqarorlashtirish siyosatini takomillashtirish.

Umuman olganda, oziq-ovqat inflatsiyasi nafaqat monetar hodisa, balki tashqi iqtisodiy bog'liqlik, ichki ishlab chiqarish salohiyati va davlat siyosati ta'sirida shakllanuvchi murakkab iqtisodiy jarayon hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. FAO (2022). *The State of Food Security and Nutrition in the World*. Rome: Food and Agriculture Organization.
2. World Bank (2023). *Commodity Markets Outlook*. Washington, DC: World Bank.
3. Tang, C.S. (2025). "Global Food Supply Chains and Systemic Risks." *Journal of Supply Chain Management*.
4. Saari, D., et al. (2026). "Geopolitical Influences on Food Systems in Central Asia." *Central Asian Economic Review*.
5. Nanitashvili, T. (2026). "The Russia-Ukraine War and Food Price Volatility in Eurasia." *European Review of Agricultural Economics*.
6. Ridwan, M., & Suranto, S. (2025). "Pandemics, Conflicts, and Food Crises: A Global Perspective." *Food Policy*.
7. Shokirovich, M.B. (2026). "Market Liberalization and Food Price Dynamics in Uzbekistan." *Uzbekistan Journal of Economic Studies*.
8. Rayimjonova, G., et al. (2025). "Water Scarcity and Agricultural Productivity in Uzbekistan." *Environmental Economics and Policy Studies*.
9. Rozi, F. (2025). "Agricultural Development Constraints in Central Asia." *Agricultural Economics*.
10. Javed, A. (2026). "Macroeconomic Determinants of Food Inflation: Evidence from Emerging Economies." *Economic Modelling*.
11. Bareith, T., & Ferto, I. (2026). "Monetary Policy Shocks and Food Inflation." *Journal of Agricultural Economics*.
12. Hu, Z., et al. (2026). "Food Prices and Gender Inequality in Developing Economies." *World Development*.
13. Kornher, L., et al. (2026). "Long-Term Effects of Food Price Shocks on Human Capital." *Food Security*.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>